

Ідучы да праўды

Горыч страты паступова саступіла месца разважліваму аналізу: дзе ягонае месца ў беларускай літаратуры? Ці ўсё ім налісаннае надоўга перажыве аўтара? Які ўплыў з пункту гледжання выхаванні грамадзянскасці зрабіў літаратар на сваіх чытачоў?..

Непахіснасць пазіцыі Аляксея Карпюка ўражвае і сёння. Іншыя лічаць, што свай голас у абарону праўды і гістарычнай справядлівасці ён рашуча ўзняў у гады перабудовы — у сярэдзінак 80-х. Менавіта тады ў друку з'явіліся артыкулы "За сапраўднасць дэталі ручася", "І маем, што маем", "Барашылаўскія стралкі", "Мы кляліся не здраджваць", "Сумныя бывалышчыны", "Не буду гаварыць за палкаў"...

Кіраўнікі абласнога і гарадскога ўзроўню нятулына пачуваліся пад агнём ягоных публіцыстычных твораў. Аляксей Нічыпаравіч не абыходзіў вострых вуглоў, заставаўся адным са свайму прызначэнню: гаварыць ісціну, не зважаючы на прозвішчы і дробныя падбрэхаў.

Рашучасць у заступніцтве пакрыўджанага была ў характары пісьменніка. Такім нарадзіўся. Гэтую рысу яшчэ ў 1968 годзе прыкмеціў мастак М. Лісоўскі, які прапанаваў часопісу "Маладосць" шэраг сярэбрышчых шаржаў на вядомых беларускіх аўтараў. Пад малюнкам А. Карпюка стаяў кароткі і тралны подпіс — "упарты".

Хто больш-менш знаёмы з творами празаіка, заўважыў

неспакойны нораў самога Аляксея Нічыпаравіча. За "польскім" часам ён з сябрам накіраваўся на ўсход, каб неўпрыкмет перайсці да Саветаў, шчыра верачы ў сталінскі лад жыцця. Не пашанцавала (а мо наадварот!). Польскія памежнікі злавлілі, далі крыху таўхалёў дый вярнулі бацькам. Затым быў падполны заходне-беларускі камсамол ("Данута"), адважны, часам неабгрунтаваны гераізм маладога партызана ("Пушчанская адсяея"). А потым Аляксей Карпюк — салдат-артылерыст Чырвонай Арміі ("Франтавы дзёнік").

Аднак усё гэта было як бы прыступкамі да галоўных падзей пасляваеннага часу. Працуючы дырэктарам сямігодкі ў вёсцы Біскупцы Ваўкавыскага раёна ў 1951—1953 гадах, ён вазьмі і напішы пісьмо ў ЦК КПСС аб абсурднасці лозунга "Першы хлеб — дзяржаве!". Ён пісаў, параўноўваючы дзяржаву з нейкім ненажэрным монстрам. У той жа час сцягне павінны дбаць пра сябе ў апошні момант. Маўляў, калі чалавек найперш будзе клапаціцца пра сябе, то прыняцця калгасна-саўгасныя работы.

Вясковае і раённае чынавенства, вядома, пазбавіліся ад няўрымслівага праўдашукальніка, няхай сабе і з партбілетам у кішэні. Доўга не ўтрымаўся і ў абласным педінстытуце. Нейкі час працаваў у рэдакцыі газеты, на іншых пасадах. Якраз пачаўся пераслед Васіля Быкава, які тады жыў і працаваў у

Гродне. Аляксей Карпюк адразу стаў на бок будучага сусветна вядомага аўтара, заявіў, што "Мёртвым не баліць" — выдатны твор беларускай літаратуры, і дай Бог кожнаму пісаць так, як напісаў наш таленавіты гродзенец". Аднак Быкаву працягвалі чапляць ярлык "очернителя советской действительности".

Мёртвым, канечне, не баліць. А вось як ператрываць жывым? Мюнхенская газета "Бацькаўшчына" надрукавала рэзюмэ на аповесць Аляксея Карпюка "Мая Джамалунгма", ацаніла яе вельмі высока, адзначыла рэалістычнасць, сапраўдны паказ панавання савецкага чыноўніка ў Заходняй Беларусі да і пасля вайны. Тут і пачалося! Калі вораг хваліць, значыць, леш ваду на іх млын! Прыпомнілі, што ў 1965 годзе выказаўся ў абарону сумленнага імя пазта Міхася Васілька. Новы паклёп — "садзеінічаў нацыяналістамі". Тады ж хацелі з партыі выключыць...

На жаль, да ганення супраць Аляксея Карпюка падключыўся і нацыянальны герой Беларусі, а на той час (сярэдзіна 60-х) сакратар ЦК КПБ Сяргей Прытыцкі. У Мінскім політэхнічным інстытуце ён заявіў студэнтам: "У нас адкрытых Сіняўскіх і Данізіляў няма. У нас няма ўтрымаўся і ў абласным педінстытуце. Нейкі час працаваў у рэдакцыі газеты, на іншых пасадах. Якраз пачаўся пераслед Васіля Быкава, які тады жыў і працаваў у

Знакамітае выступленне Аляксея Нічыпаравіча на V з'ездзе пісьменнікаў Белару-

сі 13 мая 1966 года не друкавалася гадоў з дваццаць. З трыбуны празаік заявіў у прысутнасці Пятра Машэрава і шматлікіх функцыянераў ад літаратуры: "Я стаю на сваёй зямлі, ды яшчэ каб не гаварыў на ёй таго, што думаю? Навошта тады жыць?" Баронячы сябе і Васіля Быкава, узгадаў, як на абласным партактыве таварыш Міцкевіч І. Ф. аб'явіў прысутным, што Быкава ўжо апрацоўваюць італьянскія фашысты...

Усё ж такі ў чэрвені 1972 года Аляксей Карпюк быў выключаны з членаў КПСС. Аднак дабіўся аднаўлення, прыняццю ішоў да канца. Ва ўліковай картцы з'явіўся запіс: "...аднавіць т. Карпюка А. Н., члена КПСС з мая 1947 года. А за грубыя палітычныя памылкі аб'явіць яму строгаю вымову". Гэта здарылася на пасяджэнні бюро ЦК КПБ, якое вёў Пётр Машэраў. Апошні, дарэчы, таксама пакрыўджана выказаўся, маўляў, прывязу гасцей на пленум Саюза пісьменнікаў, а вы, Карпюк, разам з Адамовічам і Быкавым, павылазіце на трыбуну і такое будзеце гаварыць, што сорамна слухаць.

Не верце, што на Беларусі не было "шасцідзятнікаў". Мы можам ганарыцца і Аляксеем Карпюком, і Васілём Быкавым, і Алесем Адамовічам, і гродзенцам Барысам Клейнам, цяперашнім доктарам гістарычных навук, які жыве за мяжой. Яны і ёсць з тых шасцідзятых. Нездарма гэтых людзей узгадвалі ў кантэк-

сце з Данізілем і Сіняўскім. Хаця да адсідкі ў лагерах не дайшло, але без працы папахадзілі, на сходках ганьбілі, нават шкло ў вокнах білі, я таму ж Васілю Быкаву.

У 1990 годзе Аляксей Карпюк надрукаваў дакументальнае зсэ "Хроніка майго пакалення" (успаміны, дзёнікі, дакументы). Аўтарскія ацэнкі перажытаму суровыя, ён уключыў у дэміфалагізацыю вайны як грамадскай з'явы жыцця і метаду палітыкі. Унёс істотныя карэктывы ў вобраз ворага, у іншым свеце паказаў партызанскую барацьбу. Пакуль пісаў, адбыўся чарговы пленум абкама КПБ па нацыянальным пытанні. І зноў прагучала рэзка крытыка з вуснаў першага сакратара гаркама Кампартыі Беларусі. Абвінавачанне было ў тым, што нібыта Аляксей Карпюк б'е клін паміж працоўнымі і прадстаўнікамі Савецкай улады. Абласная газета "Гродзенская правда" друкавала падборкі пісьм ветэранаў, якія па-свойму бачылі калектывізацыю на захадзе Беларусі, дзейнасць органаў унутраных спраў падчас вывазу людзей у Сібір і г.д.

Карацей, 23 снежня 1989 года ва ўліковай картцы члена КПСС т. Карпюка з'явілася чарговая суровая вымова. Усё пачыналася спачатку. Наперадзе чакалі суды, якія Аляксей Нічыпаравіч выйграе, баронячы свае гонар і годнасць як грамадзяніна. А 5 красавіка 1991 года напіша заяву аб выхадзе з КПСС. Да смерці застаецца крыху больш за год. Апошні рукапіс пісьменніка называўся "Развітанне з ілюзіямі".

Валерый ЗАДАЛЯ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ

Саюз беларускіх пісьменнікаў; рэдакцыя газеты "Літаратура і мастацтва"

ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА

Галоўны рэдактар

Уладзімір НЯКЛЯЕУ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
Мікола ГІЛЬ —
намеснік галоўнага рэдактара

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ,

Жана ЛАШКЕВІЧ,

Алесь МАРЦІНОВІЧ,

Барыс ПЯТРОВІЧ —

першы намеснік

галоўнага рэдактара,

Віктар ШНІП —

адказны сакратар

АДРАС
РЭДАКЦЫІ:

220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі — 2848-461

намеснік галоўнага рэдактара — 2848-525,
2847-985

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 2848-204

пісьмаў і грамадскай думкі — 2847-985

літаратурнага жыцця — 2848-462

крытыкі

і бібліяграфіі — 2847-985

паэзіі і прозы — 2848-204

музыкі — 2848-153

тэатра, кіно

і тэлебачання — 2848-153

выяўленчага мастацтва, аховы помнікаў — 2848-462

навін — 2848-462

мастацкага афармлення — 2848-204

фотакарэспандэнт — 2848-462

бухгалтэрыя — 2366-071

Пры перадруку просьба пасылацца на "ЛІМ".

Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэзэнзуе.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтру тыднёвіка "ЛІМ"

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня "Беларускі Дом друку" (г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 77)

Індэкс 63856. Наклад 3560. Нумар падпісаны ў друк 17.9.1998 г. у 17.30.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 999. Заказ 5551/Г

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Завецца старонкай роднаю...

ЕўРАПЕЙСКІЯ ДНІ СПАДЧЫНЫ Ў БЕЛАРУСІ

11—13 верасня Рэспубліка Беларусь святкавала Еўрапейскія Дні Спадчыны, якія для нашай краіны сталі ўжо традыцыйнымі. Пачынаючы з 1995 года кожны верасень на Беларусі, як, дарэчы, і па ўсёй Еўропе, адбываецца ўрачыстае ўшанаванне культурнага здабытку нашых продкаў. Гэта акцыя мае на мэце прыцягнуць увагу як мага больш шырокага кола грамадства, кіраўнікоў дзяржаў, навукоўцаў, інтэлігенцыі да праблем, што ўнікаюць у галіне аховы спадчыны ў кожнай краіне, да таго, якую ролю адігрывае культурная спадчына ў выхаванні моладзі, падрастаючага пакалення ў стварэнні культурнага асяроддзя. Праблема гэтая ў нашай краіне мае асаблівае і нават выключнае значэнне. У сувязі са складанымі эканамічнымі ўмовамі нашы магчымасці даволі сціплыя, тым не менш, мы павінны падтрымліваць усе важкія ініцыятывы па захаванні культурных каштоўнасцей, распаўсюджваць іх сярод насельніцтва Беларусі. Сёлетая праграма Еўрапейскіх Дзён Спадчыны ўведзена святкаванне 200-годдзя з дня нараджэння славутага сына Беларусі Адама Міцкевіча. Падзея шырока святкуецца ва ўсёй Еўропе, аб'ядноўваючы людзей розных поглядаў, прафесій, канфесій.

Афіцыйнае адкрыццё Еўрапейскіх Дзён Спадчыны адбылося 5 верасня ў Стагольме. Генеральны сакратар Савета Еўропы Даніэль Таршыс зазначыў: "Выключны ха-

рактар Еўрапейскіх Дзён Спадчыны не азначае, што іх уплыў адчуваецца толькі ў абмежаваных пераходах. Яны — пастаяны напамін, што спадчына належыць кожнаму і яна павінна захоўвацца і выкарыстоўвацца". Янка Купала — наша спадчына і, як заўважыў аднойчы Алег Лойка, наша будучыня. І зусім невыпадкова акурат у Літаратурным музеі Янка Купала адбылося ўрачыстае адкрыццё Еўрапейскіх Дзён Спадчыны ў нашай краіне. Жыццё прапрака беларускай нацыі настолькі цесна звязана з лёсам свайго народа, з гісторыяй свайго шматкаутнай Бацькаўшчыны, што выснова адназначная: Купала і Беларусь — непарыўныя. Духоўная, маральная, культурная каштоўнасць нашага музея — багатая і неазначная. Фонды, асабліва рукапісны фонд песняра, даследчыя навуковыя працы і публікацыі пра яго і ягонае асяроддзе — гэта Дом Песняра, які быў створаны яго вернай папачкай і спадарожніцай, яго жонкай і першым дырэктарам музея Уладзіслава Францаўнай Луцвіч. Музей пазта — рукаворны помнік Генію, куды ўжо больш за 50 гадоў ідуць і едуць з усім абсягам зямнога шару людзі.

Адметнай якасцю працы навукоўцаў музея з'яўляецца правядзенне шматлікіх святых паззіі, вечарын і літаратурных сустрэч з дзеячамі літаратуры і мастацтва. За гады іх праішло багата. Досыць назваць хоць бы такое сузор'е імянаў: М. Танк, В. Быкаў, Янка Брыль, С. Шушкевіч, Н. Пільвіч, Р. Барадулін, М. Аўрам-

чык, С. Законнікаў, Б. Сачанка, Алесь Звонак, Г. Бураўкін, С. Грахоўскі, Максім Лужанін, В. Іпатава, Р. Баравікова, А. Вярцінскі, У. Някляеў, А. Разанаў, Л. Дранько-Майсюк і многія іншыя. У музеі прайшлі вечары памяці В. Таўлая, М. Гарэцкага, П. Панчанкі, І. Мележа, А. Макаёнка, Кандрата Крапівы, Р. Кашальнікава, П. Малчанова і многіх іншых.

У імпрэзе, прысвечанай адкрыццю Еўрапейскіх Дзён Спадчыны, бралі ўдзел навукоўцы музея і навучэнцы лінгвістычнага комплексу гімназіі-каледжа N 24 г. Мінска. З гэтай установай, якую ўзначальвае Тамара Бабіч, у музей даўня і трывалыя сувязі. Намеснік дырэктара па выхаванні працы Алег Рузанаў, настаўніцы беларускай мовы і літаратуры Людміла Афанасьева і Фаіна Асановіч прыязна аднесліся да правядзення гэтага неардынарнага мерапрыемства. Спадчына з'яўляецца каштоўнай, невычэрпнай крыніцай чысціні, маральнага здабытку, этычнага і эстэтычнага выхавання падрастаючага пакалення. Моладзь павінна ведаць і зберагаць сваю спадчыну. Захаваем Спадчыну! Захаваем Купала! І сёння лёсавызначальна гучаць радкі пазта, напісаныя на пачатку стагоддзя:

Схямняйся ж ты,
моладзь арліна!
У бок другі віхры
веяць прымуць,
Бяры светач,
ідзі за судзьбінай,
Ідзі з словам святым:
Беларусь!
Л. ДАВІДОЎСКАЯ

Малюнкі
Аркадзя Турскага